

Mi „hiba” a szótárban?

Adalékok a kétnyelvű szótárírás
elméletéhez és gyakorlatához

L'ANTICRVSCA:
OVERO
IL PARAGONE
DELL'ITALIANA

ET DEL LINGVA

DEL SPAGNOL MISTO E CHIARAMENTE
*Con l'Italiana per l'uso e l'uso e la Italiana
regola e pratica.*

DI PAOLO BENI

AL CATECHISMO SOTTO

VINCENTIO
GRIMANI

CON UNO DI COPIONI DEL FINE

IN Padova Per L. De Luca de' Apolloni.

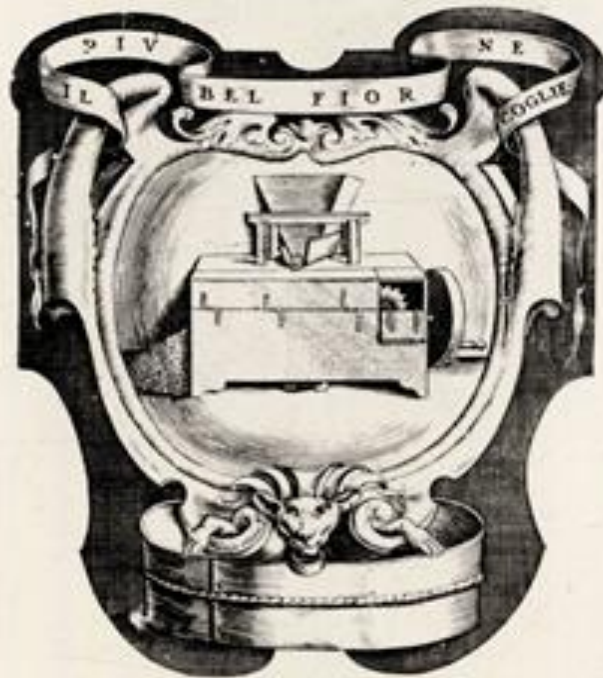
Et si vuole dal libro. Per l'uso Italiano.

VOCABOLARIO
DEGLI
ACCADEMICI
DELLA
CRVSCA.
CON TRE INDICI DELLE VOCI.

locuzioni, e prouerbi Latini, e Greci, posti per entro l'Opera.

CON PRIVILEGIO DEL SOMMO PONTEFICE,
Del Re Cattolico, della Serenissima Repubblica di Venezia. e degli
altri Principi, e Potentati d'Italia,

E FAVOR D'ITALIA, DELLA MAESTÀ CESAREA,
Del Re Cristianissimo, e del Sereniss. Arciduca Alberto.

IN VENEZIA MDCXII.

Appresso Giouanni Alberti. 3.

Mely formákban valósul meg a metalexikográfia?

- Szótári recenziók
- A szótárak előszava (ill. a koncepciót leíró, bemutató csatlakozó munka)
- *A szótár* szó szócikkei egynyelvű értelmező szótárakban és enciklopédiákban
- Nagyobb terjedelmű vagy önálló, kimondottan metalexikográfiai elméleti munkák (könyvfejezetek, monográfiák, nagy összefoglaló kötetek)

A szócikkek szerkezetének áttekintése:

tacheter (4) <i>v tr</i> feltossá tesz: le soleil lui a tacheté la peau a naptól foltos lett a bőre	• utalás az igeragozási típusra
tachisme <i>nm</i> <i>Peint</i> tasizmus	
tachy- <i>préf</i> <görög eredetű szóösszetételi előtag, jelentése: gyors>	• értelmezés/körülírás/meghatározás
tachycardie [takikardij] <i>nf</i> <i>Méd</i> tachicardia	• fonetikus írás
tachygraphie <i>nf</i> <i>viell</i> gyorsírás	
tachymètre <i>nm</i> <i>Techn (d'une voiture) (géposi)</i> fordulatszámoló	• párhuzamos fogalmi/jelentéstani magyarázat
tacite <i>adj</i> hallgatólágos: approbation/aveu ~ hallgatólágos jóváhagyás/bevallás; ~ reconduction d'un contrat <i>Jur</i> szerződés hallgatólágos meghosszabbítása	• felcserélhető elemek
tacitement <i>adv</i> hallgatólágosan	• címszó
taciturne <i>adj</i> hallgatag/szükszavú	
tacle <i>nm</i> <i>Sport</i> csel(ezés)	• nyelvtani kategória
tacler (1) <i>v intr</i> <i>Sport</i> cselez	
tacot <i>nm</i> <i>fam</i> tragacs <i>fam</i>	• elhagyható elem
tact [takt] <i>nm</i> 1. (<i>dédiatesse</i>) tapintat(osság): avoir du ~ tapintatos; c'est une femme de ~ tapintatos nő; agir avec/sans ~ tapintatosan/tapintatlanul jár el; manquer de ~ tapintatlan 2. (<i>toucher</i>) tapintási érzékelés	• stílusréteg
tacticien, -ienne <i>n mf</i> <i>Mil aussi</i> taktikus: c'est une fine tacticienne ez a nő ravasz taktikus	• példának és fordításának az összevonása
tactile <i>adj</i> 1. <i>Psych/Zool</i> tapintási; tapogató: perception ~ tapintási érzékelés; poils tactiles d'un chat/hamster macska/hőrcsög tapogatószőrei 2. <i>Inform écran</i> ~ digitális képernyő	• példa
tactique 1. <i>nf</i> 1. taktika: il va falloir changer de ~ taktikát kell váltani 2. <i>Mil</i> harcászat/taktika 2. <i>adj</i> 1. taktikai: faire preuve d'habileté ~ taktikai ügyességről tesz tanúbizonyságot 2. <i>Mil</i> harcászati/taktikai: arme nucléaire ~ harcászati atomfegyver	• a példa fordítása
tadorne <i>nm</i> <i>Zool</i> ásólúd	• római szám: nyelvtani csoportosítás
tænia = ténia	• arab szám: jelentés szerinti tagolás
taffetas <i>nm</i> taft	• utaló szócikk
tag <i>nm</i> <i>angl (graffiti)</i> falírka	• jelentéstani kiegészítés
tagète <i>nm</i> <i>Bot</i> bűdöske	
tagliatelles <i>nf pl</i> <i>Culin</i> metélt	• szakterület
taguer (1) <i>v intr</i> <i>angl (graffiter)</i> mur tagué telefirkált fal	• nőnemű forma
tagueur, -euse <i>n mf</i> teggelő <i>angl</i>	• alakváltozatok
tahitien, -ienne <i>adj n mf</i> tahiti	• homonimák
taiaut/tayaut <i>interj</i> halihó!	• állandósult szókapcsolat; sajátos kifejezés
1taie <i>nf (d'oreiller) (pâma)</i> huzat	
2taie <i>nf</i> <i>Méd</i> hályog: avoir une ~ sur l'œil droit hályog van a jobb szemén • avoir une ~ sur l'œil hályog van a szemén	• jelentés
taïga <i>nf</i> <i>Géog</i> tajga	• a címszó megismétlése
taillable <i>adj</i> <i>Hist</i> megadóztatható: les serfs étaient taillables et corvéables à merci a földesurak kényükre-kedvükre adóztathatták és robotoltathatták a jobbágyokat	• grammatikai szerkezet, vonzat
taillade <i>nf</i> 1. (<i>balafre</i>) megvágás: se faire une ~ en se rasant borotválkozás közben megvágja magát 2. ~ (<i>dans qc</i>) (<i>incision</i>) bevágódás: ~	

A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z

OLASZ WIKIPÉDIA DIZIONARIO CÍMSZÓ

1 Tipi

2 Dizionario e vocabolario

3 Storia dei vocabolari

3.1 Le origini

3.2 Glossari e vocabolari medievali

3.3 Gli esordi della lessicografia moderna

4 I vocabolari italiani

4.1 Dagli elenchi manoscritti ai primi vocabolari

4.2 Le prime tre edizioni del Vocabolario della Crusca

4.3 La lessicografia settecentesca

4.4 L'Ottocento: "il secolo dei vocabolari"

4.5 Dal Novecento alla lessicografia contemporanea

5 La tipologia dei dizionari

6 La struttura del dizionario

6.1 Lessemi, lemmi, sottolemmi, lemmario

6.2 Intestazione, definizione, marche d'uso

6.3 Definizioni sinonimiche, definatori, datazione

6.4 Fraseologia e citazioni letterarie

6.5 Arcaismi e voci poetiche e letterarie

6.6 Forestierismi, neologismi, regionalismi

DE GRUYTER

Ulrike Haß (Hrsg.)

GROSSE LEXIKA UND WÖRTERBÜCHER EUROPAS

EUROPÄISCHE ENZYKLOPÄDIEN
UND WÖRTERBÜCHER
IN HISTORISCHEN PORTRÄTS

DE GRUYTER LEBRON

A szótár – többszörösen relatív műfaj

- ❖ **A szótárírás tárgyától (azaz magától a nyelvtől) függő relativitás**
- ❖ **A szótári műfajok különbözőségéből fakadó cél és az ehhez való viszony**
- ❖ **A szótár viszonya korábbi hasonlókhoz**
- ❖ **A szótári minőség és a szerk. nyelvismerete**
- ❖ **A szótári minőség és a lektorálás**
- ❖ **A szótár és a szótárhasználó viszonya**
- ❖ **A szótári minőség és a kiadótól való függés**

Összefoglalás: A szótár akkor „rossz”, ha:

- nem valósítja meg az ún. „lexikográfiai sztenderd”-et (azaz az adott korra jellemző lexikográfiai mesterségbeli fogásokat nem ismeri, nem alkalmazza)
- nem valósulnak meg az adott szótáríró által kitűzött, az adott konkrét munkában megvalósítandó célok

**Mire vonatkoznak a kétnyelvű szótárak
kritikáiban ismételten visszatérő
metalexikográfiai megjegyzések?**

maga a szótár, mint vállalkozás

Carlo Tagliavini kifogásolta, hogy Kastner Jenőnek először nem az olasz–magyar, hanem a magyar–olasz irányt kellett volna 1930-ban megjelentetnie („Corvina”, 1930: 246.)

a szótárból hiányzó lexéma 1

Carlo Tagliavini

Kastner Jenő 1930-as szótárából hiányolja:

fabbisogno, fabbriceria 'egyházi épület
kezelését végző szerv', ***faina*** 'nyest',
ferrareccia 'vaskereskedés', ***filugello***
'selyemhernyó, ***fórcipe*** 'szülészeti fogó'

a szótárból hiányzó lexéma 2

ol-m/m-ol szótárból (2000) hiányoznak:

esondazione

gomma da neve -- téli gumi

bloccaruote, ganasce -- kerékbilincs

giubbotto ad alta visibilità -- láthatósági mellény

busta címszónak az a jelentése, hogy 'boltban vásárláskor adott vagy megvehető nyilonszatyor'

debito formativo 'képzési tartozás' [PC-újolaszul]:
pótvizsga [régebben: ***rimandato, bocciato***]

fölöslegesen szereplő lexéma

Olasz-magyar/magyarolasz turistaszótár
(FábiánVásárhelyi)

- *könnyfakasztó bomba, kézigránát*

feliratok:

- *Tejvendéglő, Frissen mázolva, A lift nem működik*
- *Csekkbefizetés, Készpénzküldemények felvétele*
- *Kísérő nélküli állatok*

téves, ill. egyenetlen megfeleltetések (ekvivalenciák)

infradito pántos szandál (Herczeg–Juhász, Akadémiai Kiadó, 2000.)

nem pontos, mert ez tkp. a 'vietnámi papucs [gumiból], ill. ennek bőrből készült, díszített változatai is'

raccolta differenziata szelektív hulladékgyűjtés
(Herczeg–Juhász 2000)

szelektív: ~ hulladékgyűjtés ***raccolta selettiva dei rifiuti*** (Koltay-Kastner–Juhász 2000)

*az ekvivalencia elégtelen volta (vagy
zavarossága)*

dente: ~ lattaiolo/da latte -- tejfog

(Herczeg–Juhász 2000)

de hiányzik az a nyelvi adat, hogy a ***di*** prep.-val
még egy kicsit gyakoribb is u.ez (Google)

a stílusminősítések hibái (az ekvivalenseknél is)

Danilo Gheno Herczeg--Juhász és KKJ--Juhász
(2000) kapcsán:

szajha ✓ *durva* puttana

születésnap ✓ *vál* natalizio

aerodromo ✓ *vál* repülőtér

agnolino ✓ *vál* helyes kisfiú

sziesztázik *biz* dormire la satolla > *toszk*

amore *ritk* fare l'amore con q > *biz*

„a nyomda” – vagy a nyomdász? – „ördöge”

rajtakap *ts i* cogliere v. prendere in fallo; cogliere sul fatto, sorprendere; **Dzsold, ~ta Szamantát**, hogy kliffel Giochi ha sorpreso Samanta a cliffare; **~ták** è stato colto in flagrante v. in flagranza; **~tam**, amint benézett a kulcslyukon l'ho beccato che guardava dal buco della serratura; **~ a hazugságon** cogliere in fallo, dimostrare che mente; **ja! neked, ha még egyszer ~lak bíz se ti (ci) becco ancora**, guai a te!; **most ~talak!** ora ti acchiappo!

Konklúzió

Carla Marello:

- arányaiban olyan sok-e a tökéletlenség egy munkában, hogy az teljes egészében eldobandó-e
- van-e az adott szótárban valami olyan egyedi pozitívum, ami csak ennek a munkának az érdeme

Szükség van a következőkre:

jó szótárak

jobb szótárhasználók

jobb recenziók